

Érzelmes sorok Konyovics Milán festői változatairól

Három évvel ezelőtt Konyovics Milán egy különös változáson ment át, s az a közönség, amely megszokta és megszerette képeit, bizonyára kissé idegenkedve nézte az új vásznanon a nagy és tiszta síkokat s a szabad komponálásban már-már az absztrakt művészettel rokonságot tartó festői megnyilatkozásait. Mert Konyovics sosem szerette a tiszta színekben tartott nagy felületeket, mindig ahhoz a hitvallásához ragaszkodott, hogy „a képnek minden négyzetcentiméteren festőinek kell lennie”, s az absztrakt felfogás is távol állt tőle. Új képeinél viszont, főleg csendéleteinél, néhány enteriőrjénél és tájképénél, nehéz volt elfojtani az emberben azt az érzést, hogy a festő most nem szabadjára engedett szenvedélyét lobogtatja, nem temperamentumának engedve lényegíti át a témát, hanem józan megfontolással és ki tudja, milyen sugallatra hallgatva, inkább megkonstruálja kompozícióit. Mintha festészetéből az érzelem és a hangulat domináló szerepét egyszerre kiszorította volna a lehetőségeket mérlegelő, a hatásokkal latolgató kritikai szellem.

S valóban, Konyovics talán évtizedek óta nem foglalkozott annyit festői kifejezésmódjának gazdagításával, talán sosem izgatták annyira a forma lehetőségei, mint ebben az időszakban, amikor pedig fejlődése már a megállapodottsághoz vitte. Komponálási készsége inkább ösztönös volt s egészen egyszerű, csak arra vigyázott, hogy a téma három dimenzióba zárva nyugodtan hasson, mint az életnek vagy a világnak egy zárt és önálló részlete; hogy ne hiányozzék belőle a vonalak ritmusa; a kép bal sarkából induló jellegzetes vastag fekete kontúr, amelynek sokszor csak annyi szerepe volt, mint a megittott első hangnak a zongorán, de abból

az egy hangból csengtek ki aztán hol lágyan és meleg bensőséggel, hol zúgva és áradva a melódiák, a lírai scherzók, a dübörgő himnuszok színekből, ritmusokból és élményekből egymásbafonódva. Festészete a zene költészetéhez közelebb állt, s ha voltak literáris elemek a képein, amelyekkel többet akart volna mondani, mint amennyit a szigorú festői látásmód megenged, azok emberi figuráinak szemléleténél nyilvánultak meg; a Toncsi bácsi kisvárosi hangulatképeinél, amelyekből nem hiányzott egy-egy gúnyosan elröppent fintor a sörözgető kispolgárok s a kaszinózó urak felé. A „szegényemberek” ciklusában viszont már a pátosz, a művész hol résztvevő, hol látításra buzdító érzelmei szólaltak meg.

S hol volt mindettől Konyovics az „1953” címet viselő és merész, csaknem azt mondanám: sorsdöntő képe, amely annyi kételkedés és vajúdas után született meg? Hol volt itt a részleteket élvező festői szeretet, az anyagot megdolgozó lelkiismeretes korábbi festői felfogás ama négyzetcentiméter elméletéről, amely nem sokat adott az architektúrára?

Ez a csendélet a részeire bomló szelíd biedermeier asztalával olybá tűnt, mint egy részeg építész álma! De ahogy a ritmikus vonalak egymás fölé szaladtak, mint valami hatalmas kórusban az énekhangok, s ahogy a tiszta színek határozott és minden részletet megtagadó harmóniája harsogott a képből, az mégis Konyovicsra vallott, abban mégis benne volt ennek a gyerekszívű óriásnak minden szenvedélye s önmagát is legyőző teremtő ereje. A fanyalgást legyűrte benned az a respektus, a megtett utat számonkérő szándékot az a remény, amit ennek a képnek a hónapokon át tartó önsebző

nyugtalan-ságból született ereje sugárzott feléd. A mérges zöldék, a vidám oránszok, a sejtelmesen lobogó kék színek, az ártatlan szüziességben didergő fehérek s az örömteli vörös színek orgiája volt ez a kép. Félre kellett tenned a rosszaló gyanút: hogy ez az ember nem tud szépen megöregedni, mert akiben ennyi energia, ennyi újjáteremtő erő forr és dolgozik, annak már nem kell törődnie a megtett úttal, de éppen a modorosságtól való félelme kelt tiszteletet.

Most, három év távlatából megállapítjuk, hogy ez a változás, amelyet a festő sorsdöntőnek hitt, koránt sem tagadta meg a régi tapasztalatokat és eredményeket. Ehhez bizonyára nagyban hozzájárult az a körülmény, hogy Konyovics nem állt oda esztétizálni, nem tépelődött kisvárosi magányában az új kifejezési mód lehetőségein, hanem állandó munkában kereste a megújítást. Zenta, Topolya és Cavatat, a termékeny nyári hónapok, a végnélküli viták festőtársaival és a munka folytonossága nem engedte meg néki a magába zárkózás veszéllyel járó állapotát.

Az új csapáson született 53-as képével különben is csupán néhány kompozíciója tart kapcsolatot. A tamburás csendélet és a Három kalaphoz címzett vendéglő exteriőrjét ábrázoló képe elsősorban. Már a tehenes vászon a régi Konyovicsot idézi, a topolyai kártyázók Ripplis hangulata, melyről még Piacsek bácsi kalapja sem hiányzik, narancsárga színe fűzőtt reményeket és a nyilvánosság elé került huszonehét kép mennyiben tükrözi vissza kép-zőművészeti életünk mai színvonalát.

DEJÁNOVICS ha nem is legjobb, de kétség-telenül legmerészebb munkája a NŐI AKT. Sokan valószínűleg izléstelennek is tartják az első pillanatra bizony eléggé különös kompozíciót. Ha a beállításban érezhető is bizonyos mester-kétség, ha a művész szemmel láthatóan minden áron kerülni akarta a szokványos megoldást, ábrázolásmódot, ha sokaknak úgy is tűnik, hogy meghökkenítő megoldásokra, lenyűgöző hatások-ra törekedett és meg akarta csodáltatni érett képességeit, ha kompozíciós nehézségekkel is küzdött, fényhatásai, tónusellentétei festői érzé-

Viszont szabadsága a kompozícióban a cavtati képein mutatkozik, amelyeken a házak, a terek, a fák, az árván ágaskodó ké-mények rapszódikus elhelyezése csak arra figyelmeztet, hogy a festői architektúrának külön törvényei vannak s nem a sztatikus egység kap benne döntő szerepet. Ezekben a képeken az Utrillós falak romantikája egy frissebb, ugyanakkor talán nyersebb, de mindenképpen erősebben csengő költészetében oldódik fel. Az érett szürkek és barnák mennyi bánatos lírai lemondást fejeznek ki! Egyik vásznan egy erkély faragott korlátja hajlik be szertelenül ágaskodva a térbe, s ha nem látnád jelentőségét, ha nem vennéd észre, hogy az egész kisvárosi részlet annak a korlátnak a vonalán nyugszik, a kép rit-musa onnan indul és oda tér vissza, talán fokozottabban keresnéd a felépítés logikus következetességét rajta.

S ha azt mondd erre: absztrakció, akkor csak annyiban van igazad, hogy minden mű-vészet, amely az élet vagy a világ egy-egy jelenségének, egy-egy részletének a kifejezésére vállalkozik — absztrakció. Még a természetet másoló festőnek is át kell lényegítenie, a maga formanyelvére kell hangsze-relnie, amit meglátott vagy megérezett.

Konyovicsnak ez a változása tehát nem szakítás a multtal, még kevésbé megtaga-dása régi önmagának. Csupán attól irtózik, hogy ismétlje önmagát s ez vitte el a mű-vészi szabadság útján olyan lehetőségekhez, amelyekkel, — ha ugyan szabad jósolni, — hozzájárul majd életművének kiteljesítésé-hez.

Herceg János

Négy vajdasági festőművész őszi tárlata

Az elmúlt hónapok termésének volt szerény számadása Mihály Dejánovics, Petrik Pál, Sárány Imre és Vinkler Imre szabadkai őszi tárlata. Jó alkalom hát, hogy fölmérjük: a tavalyi nagy seregszemle után mi is készült a műter-mekben, beváltották-e a fiatalok a hozzájuk fűzött reményeket és a nyilvánosság elé került huszonehét kép mennyiben tükrözi vissza kép-zőművészeti életünk mai színvonalát.

DEJÁNOVICS ha nem is legjobb, de kétség-telenül legmerészebb munkája a NŐI AKT. Sokan valószínűleg izléstelennek is tartják az első pillanatra bizony eléggé különös kompozíciót. Ha a beállításban érezhető is bizonyos mester-kétség, ha a művész szemmel láthatóan minden áron kerülni akarta a szokványos megoldást, ábrázolásmódot, ha sokaknak úgy is tűnik, hogy meghökkenítő megoldásokra, lenyűgöző hatásokra törekedett és meg akarta csodáltatni érett képességeit, ha kompozíciós nehézségekkel is küzdött, fényhatásai, tónusellentétei festői érzé-

kével párosultak, amivel sikerült tömören és mégis teljesen, kiegyensúlyozottan, igazán nemes színekkel kiemelnie a lényegét. Vonalai egyesítik a következetes puritán kifejezésmód tudatos sajátosságait, még akkor is, ha itt-ott, az ernyed fel, törzs és a láb térbehelyezésén — a szürkés-kék háttérrel csak még jobban kihangsúlyozott — bizonyos túlzásokat is fedezhetünk föl. A festékanyag is eléggé simulékony, olvadó; érezni, hogy igénnyel, sok finomsággal, kultúráltsággal használta.

Biztos könnyedség, közvetlenség, frissesség, természetesség jellemzi SÁRGARUHÁS NŐ-jét, még akkor is, ha a kissé deformált csontos arc, üreges szem, extaltált tekintet ijesztő kiülsőt kölcsönöz a zöltszoknyás, sárgapulloweres nőnek. De mindez csak azért tűnik így, mert az alak-rajz ünnepélyessége bizonyos meghatottságot és belső izgalmat árul el. A piros támla élénksége egyéülvad a haragos zöld szoknya komorságával és elevenen ható, nemes egységet teremt az